

Jaarverslag 2025

1. Algemene zaken

We kijken terug op een heel mooi jubileumjaar waarin we ons 50-jarig bestaan vierden.

1.1 Bestuur

De algemene ledenvergadering vond in 2025 plaats op 26 maart in de Gasthuiskapel in Zaltbommel. Cassandra van Altena legde haar taken als secretaris neer en werd algemeen bestuurslid. Arnout de Mooij werd secretaris.

Bestuurssamenstelling 2025:

- Harry Kolman (voorzitter)
- Arnout de Mooij (secretaris)
- Marijn Rang (penningmeester)
- Cassandra van Altena (algemeen bestuurslid)
- Ton van Balken (algemeen bestuurslid)
- Dirk Muller (algemeen bestuurslid)
- Erwin van der Speld (algemeen bestuurslid)

Financiën

Het jubileumjaar 2025 was ook vanuit financieel gezichtspunt een groot succes. Het was het jaar waarin ons ledental tot boven de 600 is gegroeid, de in november van het jaar uitgegeven vogelatlas een bestseller bleek te zijn en uiteenlopende sponsors onze projecten zo waardevol vonden dat we grote sponsorbedragen hebben binnengekregen. Een uitgebreid verslag staat in hoofdstuk 6, Financieel Jaarverslag.

1.2 Leden

Het aantal leden is gegroeid van 540 (december 2024) naar 604 (december 2025). De publiciteit rondom het lustrum en de vogelatlas hebben ongetwijfeld bijgedragen aan deze indrukwekkende groei. De Natuurwacht vindt het belangrijk dat leden betrokken zijn bij de vereniging. Daartoe zijn diverse activiteiten georganiseerd, zoals excursies, lezingen en werkgroepactiviteiten (zie ook elders in dit jaarverslag).

1.3 PR voor de vereniging

Het 50-jarig bestaan bood veel aanknopingspunten voor de vereniging om zich te manifesteren. In het extra jubileummagazine dat verscheen in januari 2025 werden zowel de rijke historie als de huidige variatie aan actieve werkgroepen gepresenteerd. Alle leden waren welkom op de jubileumborrel in april en de actieve leden werden als dank voor hun inzet uitgenodigd voor de vrijwilligersdag in Alem, eind mei. Auteur Marc Argeloo gaf in de herfst een lezing over het onderwerp van zijn boek *Natuuramnesie* waarin hij de thema's koppelde aan de natuur in onze omgeving. De apotheose van het lustrumjaar was de uitgave van het langverwachte boek *Vogels in de Bommelerwaard*. In een volle Gasthuiskapel werd

het boek op 21 november gepresenteerd aan tellers, sponsors en andere betrokkenen bij de totstandkoming. In de periode daarna werd de vogelatlas al snel een lokale bestseller.

Het reguliere magazine is in maart en september uitgegeven. Ook werd aan omwonenden van de Kloosterwiel en de Heemtuin en Kruidentuin in Zaltbommel een nieuwsbrief verstuurd. De Natuurwacht heeft twee Facebookpagina's: een 'vriendenpagina' (1,4 duizend vrienden eind 2025) en een 'bedrijfspagina' (901 volgers eind 2025). De pagina op X (voorheen: Twitter) is opgeheven. In de lokale media, de Bommelerwaardgids en het Brabants Dagblad, was er regelmatig aandacht voor de Natuurwacht. Onder andere het lustrum, de bescherming van salamanders en padden bij Gameren en de afronding van de vogelatlas kwamen aan bod. Cassandra werd in april geïnterviewd voor het NRC in het kader van 'Ruimte voor de Rivier 2.0'. De werkgroep rondom de vogelatlas kwam regelmatig in beeld in nieuwsbrieven van Sovon Vogelonderzoek Nederland. Op de Landelijke Dag van Sovon op 29 november werd een lezing gegeven over het boek, en waren we aanwezig met een kraampje. De Natuurwacht was ook met een kraampje aanwezig op de braderie van Zaltbommel op 14 augustus en op de Duurzaamheidsmarkt (onderdeel van Klimaatweek) op 8 november.

Eind 2025 ontvingen we bericht dat de Natuurwacht de Natuurprijs 2026 van Cultuurfonds Gelderland heeft gewonnen. Het cultuurfonds geeft sinds afgelopen jaar jaarlijks twee prijzen uit, de Cultuurprijs en de Natuurprijs. "De Natuurwacht is al decennialang een constante, positieve kracht in de Bommelerwaard. Dankzij hun brede kennis, betrokkenheid en educatie bereiken ze zowel natuurwinst als maatschappelijke waarde", zo stelt de jury. Alle actieve leden van de Natuurwacht mogen trots zijn dat ze hieraan een bijdrage hebben geleverd! Bij de prijs hoort een geldbedrag van 15.000 euro, te besteden aan een natuurproject in de regio. De prijzen worden op 27 maart 2026 feestelijk uitgereikt in Stadsvilla Sonsbeek in Arnhem door Daniël Wigboldus, commissaris van de Koning en voorzitter van het Cultuurfonds Gelderland.

In het kwartaalblad van St. Franciscusparochie, dat verspreid wordt onder 6000 parochianen, heeft een uitgebreid artikel gestaan over ons natuurproject in Velddriel. Op een perceel aan de Hoevenseweg is een agrarisch perceel, dat eigendom is van de parochie, ingericht voor patrijzen en akkervogels. Kruidenstroken zijn aangelegd; een haag van 1400 struiken is gepland en een poel is gegraven.

1.4 Website

Het afgelopen jaar zijn er geen structurele aanpassingen in de website doorgevoerd. Er zijn 29 nieuwe artikelen gepubliceerd. De meeste daarvan hadden betrekking op de activiteiten die door de NWB werden georganiseerd, en op de voortgang van het atlasproject. Van de mogelijkheid om door de werkgroepen zelf direct artikelen te plaatsen wordt nog steeds weinig gebruik gemaakt

1.5 Veiligheid

Ook dit jaar zijn weer de noodzakelijke keuringen van gemotoriseerd gereedschap en ladders uitgevoerd. Op 23 september is de derde startavond georganiseerd voor alle leden van werkgroepen waarvan is vastgesteld dat de uit te voeren werkzaamheden risico's met zich

meebrengen. Helaas was ook dit jaar de opkomst minder groot dan we zouden willen. Toch blijft zo'n avond belangrijk omdat er dan buiten de "werkomgeving" met de werkgroep leden van gedachten kan worden gewisseld over welke ideeën zij hebben om de veiligheid voor iedereen optimaal te maken/houden. De bij de vorige startavond vastgelegde afspraak om bij de werkgroep Landschapsbeheer pas aan het werk te gaan na een duidelijke uitleg over de uit te voeren werkzaamheden is het afgelopen jaar goed nageleefd.

1.6 Jubileum

Een gelegenheidscommissie binnen het bestuur heeft zich beziggehouden met de speciale activiteiten in het kader van het jubileum. De organisatoren kijken tevreden terug op het lustrumjaar. Deze activiteiten zijn benoemd in het overzicht van paragraaf 1.3.

2. Natuureducatie

2.1 Excursies

De volgende excursies werden in 2025 georganiseerd door de Natuurwacht:

- Opwarmertje voor tuinvogeltelling in Heemtuin en Stadspark Zaltbommel, door Cassandra van Altena (11 januari)
- Natuurwandeling Kil van Hurwenen door Dirk Muller (25 januari)
- Winterse vogelwandeling op het eiland van Nederhemert-Zuid, door Arnout de Mooij (8 februari)
- IJsvogels en voorjaarsvogels in de Gamerensche waard, door Cassandra van Altena (15 maart)
- Natuurwandeling afgedamde Maas en Doornwaard, door Dirk Muller (werkgroep Natuurwandelingen) (30 maart)
- Weidevogels Bruchem/Kerkwijk, door Arnout de Mooij en Frank Duijzer (De Capreton) (19 april)
- Vroege vogels bij de Kloosterwiel, door Arnout de Mooij (3 mei)
- Fietsexcursie Poederoijensehoek en omgeving, door Arjan Nienhuis en Cassandra van Altena (17 mei)
- Vogelexcursie Buitenpolder Heerewaarden, door Arnout de Mooij (7 juni)
- Flora en fauna van de Lieskampen, door Rien Melis en Ton van Balken (14 juni)
- Flora en fauna van de Lieskampen, door Rien Melis en Ton van Balken (19 juli)
- Flora en fauna van de Lieskampen, door Rien Melis en Ton van Balken (9 augustus)
- Nationale Nachtvliedernacht, door Lot Tönis (22 augustus)
- Vleermuizenexcursie als onderdeel van 'Nacht van de Nacht', door Kelly Rebergen (31 augustus)
- Vogelvariatie in de Breemwaard, door Arnout de Mooij (25 oktober)
- Vogels op en over de grens van de Bommelerwaard, bij Fort Voorne, door Cassandra van Altena (13 december)
- Eindejaars Plantenjacht, door Dirk Muller (werkgroep Planten) (28 december). Het record van 39 planten dat in 2024 was gezet, werd net niet verbroken.

2.2 Lezingen

Er zijn vier openbare lezingen gegeven in 2025. Ton van Balken gaf op 18 februari een lezing over de flora en fauna van de Alemse uiterwaarden. Coen van Tuijl vertelde na afloop van de ALV op 26 maart over Kolonievogels in de Bommelerwaard. Op 8 april gaf Kelly Rebergen een

lezing over kleine marter. Op 7 oktober gaf de bekende auteur Marc Argeloo een lezing over het thema van zijn boek *Natuuramnesie - Hoe we vergeten zijn hoe de natuur er vroeger uitzag*, in het kader van het lustrum van de Natuurwacht.

Arnout en Cassandra gaven op 4 december een korte presentatie op het gemeentekantoor van Maasdriel voor wethouders van de regio Rivierenland, over de vogelatlas in relatie tot groen-blauwe dooradering.

Er zijn besloten lezingen gegeven in Ammerzoden, Bruchem en Zaltbommel. In Bruchem betrof het een lezing over de flora en fauna van het Bruchems Bos. Elders waren het lezingen over de rijkdom aan natuur in de uiterwaarden van de Bommelerwaard.

2.3 Onderwijs en maatschappelijke stage

Jaarlijks begeleidt de Werkgroep Landschapsbeheer van de Natuurwacht een aantal leerlingen van het Cambium met de maatschappelijke stage (MAS). Dit jaar ging het om vier leerlingen.

Dirk heeft met de Scouting Zaltbommel overleg gehad over natuuroptkomsten voor de zeeverkeners, de vleermuiswerkgroep (Hetty Dekker) heeft een excursie gedaan bij de gidsen.

Arnout en Dirk hebben een samenwerking met de HAS hogeschool vormgegeven. In 2026 zullen de eerste onderzoeksprojecten plaatsvinden in de Vliert.

Arnout heeft namens de Natuurwacht een gastles verzorgd op Basisschool De Walsprong, bij het thema 'ToekomstExpeditie Dier & Natuur'. In twee klassen is verteld over de activiteiten van de Natuurwacht, en de kinderen zijn naar buiten gegaan om zoveel mogelijk verschillende planten te vinden, die met behulp van een app op naam werden gebracht. Ook werd een klein onderzoekje met een wildcamera uitgevoerd.

2.4 Heemtuin en kruidentuin (educatie)

Zoals ieder jaar is de nieuwsbrief over beide tuinen weer verspreid onder de bewoners van de binnenstad. In het voorjaar, de bloeitijd van de stinzenplanten, zijn regelmatig rondleidingen gegeven aan groepen en individuele personen.

3 Landschapsbeheer

3.1 Kloosterwiel

In de winter van 2025 en in het najaar zijn tien werkdagen, circa om de 3 weken, georganiseerd in natuurgebied de Kloosterwiel. Om in te lopen op het achterstallige werk dat was ontstaan door het natte jaar 2024, werd al in augustus begonnen met de knotacties. De werkdag van 1 november vond plaats op de jaarlijkse landelijke natuurwerkdag. Van de vrijwilligersgroep die meer dan 40 personen telt waren er gemiddeld zo'n 25 van de partij. Vooral de knotwilgen, die wegens het hoge water in 2024 niet gesnoeid konden worden, werden onder handen genomen. Ook de honderden struiken, die in november 2024 waren geplant, werden nagelopen en vrijgesteld van bramen.

3.2 Perceel Velddriel

Op het perceel in Velddriel is jaarrond onderhoud uitgevoerd. Op 21 juni heeft een grote groep vrijwilligers geholpen met het vrijzetten van gras en kruiden van de haag met jonge boompjes, zodat de struiklaag zich goed kan ontwikkelen. Later in het jaar is deze inspanning

met behulp van bosmaaiers herhaald. Door vraat verloren gegane struiken zijn in november vervangen. In de nazomer is gewerkt aan de aanleg van de poel van ongeveer 1,5 meter diepte. Van de afgegraven grond is een keverbank opgeworpen, waar kevers en andere insecten vanwege de wat hogere ligging goed kunnen overwinteren. In de herfst zijn enkele stroken ingezaaid met verschillende soorten kruiden, aanvullend op de kruidenstroken die al eerder aangelegd waren. Een deel van de grond blijft opzettelijk braak liggen ten behoeve van de patrijs. De keverbank zal in het voorjaar van 2026 worden ingezaaid.

3.3 Overige natuurgebieden Bommelerwaard

In 2025 zijn er alleen werkzaamheden uitgevoerd in natuurgebied de Kloosterwiel. Door de hoge waterstand in 2024 in de Kloosterwiel kon veel snoeiwerk niet worden uitgevoerd. Alle werkdagen waren noodzakelijk om het werk in 2025 wel te kunnen uitvoeren. Wel is met vrijwilligers gewerkt op het gepachte perceel in Velddriel. Opgaand onkruid tussen de pas geplante haag moest verwijderd worden. Voorts zijn een honderdtal nieuwe struiken geplant op plekken waar struiken waren gesneuveld door droogte of vraat van hazen en reeën.

3.4 Heemtuin en kruidentuin (onderhoud)

Ook in 2025 is het onderhoud van de heemtuin en kruidentuin door vrijwilligers uitgevoerd. Er zijn twaalf werkdagenden georganiseerd, waaraan gemiddeld een tiental vrijwilligers deelnamen. Na een uurtje werken in de heemtuin / kruidentuin was er altijd tijd voor een kop koffie. Speciale aandacht in het jubileumjaar voor Marika, die al 50 jaar voor die koffiepauze zorgt met zelf gebakken appeltaart of iets anders. Ook verzorgde zij al die jaren de koffie en thee bij de knotwilgacties. Dank!

4 Natuurbescherming

4.1 Steenuilenwerkgroep

De resultaten over 2025 laten weer een (kleine) plus zien t.o.v. 2024, maar raken nog niet aan de resultaten van 2023. Er zijn dit jaar 47 jonge uilen aangetroffen, in 3 kasten werd nog gebroed, waarvoor 1 jong per broedsel wordt gerekend. We komen zo uit op 50 jonge steenuilen. Gegevens van een aantal nestkasten zijn dit jaar om verschillende redenen niet ingevuld, dus het werkelijke getal zal nog wat hoger zijn.

Er hangen eind 2025 114 nestkasten. Van 28 kasten is in 2025 vastgesteld dat ze gebruikt zijn door steenuilen. Er zijn 8 nieuwe nestkasten opgehangen, waarvan 2 ter vervanging. Een van de vervangen kasten is gerenoveerd en in februari op een andere locatie weer opgehangen. De 'kastenfabriek' heeft dit jaar 2 Bosuil-kasten gemaakt, waarvan er 1 is opgehangen in het volkstuintencomplex nabij de Kloosterwiel in Zaltbommel. De tweede Bosuilenkast is bestemd voor een locatie in Rossum en zal daar in 2026 geplaatst worden. Ook zijn er 3 huismussenkasten gemaakt, die in 2026 opgehangen zijn.

4.2 Torenavalkwerkgroep

In 2025 zijn er geen activiteiten uitgevoerd door de werkgroep. Verdeeld over de gehele Bommelerwaard zijn voldoende kasten geplaatst. Uitbreiding is vooralsnog niet nodig.

4.3 Akkervogelwerkgroep

De Natuurwacht is verantwoordelijk voor de patrijzertellingen in de Bommelerwaard in het kader van de beheermonitoring van het agrarisch natuur- en landschapsbeheer. In ieder geval moeten de 6 telgebieden in het focusgebied op het eiland van Nederhemert worden geteld. Er zijn zo'n 18 vrijwillige patrijzertellers actief onder coördinatie van Hanneke. Zij tellen in het focusgebied (omgeving eiland van Nederhemert) en in 9 telgebieden die buiten het focusgebied liggen.

Het telseizoen werd geopend op 22 februari met een excursie nabij Nederhemert-Zuid, waarbij gelukkig ook enkele patrijzen hun opwachting maakten. In de loop van het seizoen zijn door middel van de tellingen 21 territoria in de Bommelerwaard vastgesteld. In november zijn de tellingen samen met Collectief Rivierenland geëvalueerd. Beide partijen zijn tevreden over het verloop van de tellingen en de samenwerking. In het algemeen wordt er goed geteld, maar niet op alle plekken in het focusgebied zijn 6 tellingen uitgevoerd. De twee telgebieden bij Alem zijn vervallen omdat hier al enige tijd geen patrijzen meer waargenomen werden.

In het focusgebied zijn de afgelopen jaren al veel percelen door middel van natuurbeheer geschikt(er) gemaakt voor patrijzen. Dit lijkt zijn vruchten af te werpen, want de patrijzenstand groeit hier gestaag. De Natuurwacht signaleert dat op de stroomrug van Bruchem en Kerkwijk ook relatief grote aantallen territoria aanwezig zijn, wat deze omgeving mogelijk geschikt maakt om het in de toekomst als tweede focusgebied te erkennen. Aandachtspunt daarbij is dat het aangrenzende gebied de bestemming van weidevogelgebied heeft.

4.4 Werkgroep Amfibieën en poelen

In 2025 is de werkgroep Poelen van de SLG (Stichting Landschapsbeheer Gelderland) officieel een werkgroep geworden van de Natuurwacht. Leden van de natuurwacht maakten al lange tijd deel uit van deze werkgroep. In 2025 is enkele keren gewerkt in de poel van Nieuwaal. Een deel van het riet is op het land gemaaid. Een flink deel is niet gemaaid zodat er nestgelegenheid blijft voor de Kleine karekiet. Er is ook een deel van het riet dat in de poel staat gemaaid, zodat er voldoende open water blijft. Ook een poel aan de Gamerschedijk kreeg het nodige onderhoud.

Een ander deel van de werkgroep heeft zich ingespannen voor het overzetten van salamanders en padden tijdens de voorjaarstrek op de Waalbandijk in Gameren, om ze te redden van het verkeer. Hierbij zijn tenminste 383 kleine watersalamanders, 19 kamsalamanders, 101 gewone padden en 15 groene of bruine kikkers levend naar de overkant van de weg gebracht. Zeker 150 dode amfibieën zijn geteld, ongetwijfeld slechts een fractie van het werkelijke aantal slachtoffers. Op avonden waarop veel trek plaatsvindt, is samen met de gemeente gezorgd voor waarschuwingsborden aan de toegangen van het traject, om het verkeer te informeren.

4.5 Projecten biodiversiteit

4.5.1 Perceel Velddriel

In 2023 is een agrarisch perceel van 2 ha aan de Hoevenseweg in Velddriel ingericht voor patrijzen, insecten en andere akkervogels. De 400 meter lange kruidenstroken bleken een

succes. Verschillende vlinders wisten de nectar op het perceel te vinden waaronder vele Icarusblauwtjes en enkele koninginnepages. In 2025 werd op het perceel een poel gegraven. Van de vrijkomende grond werd een keverbank van ongeveer 250 meter aangelegd. De jonge struweelhaag vergde het nodige onderhoud. Vrijwilligers verwijderden handmatig de begroeiing rondom de struikjes. Bijzonder was de geboorte van een reekalf in een van de kruidenstroken. In ons magazine van maart 2026 is uitvoerig over het project Velddriel geschreven.

4.5.2 Projecten rondom Bruchem

Op de komgronden tussen Bruchem en Zaltbommel komen enkele territoria voor de patrijs. In de bermen van dit weidegebied komt een vrij zeldzame populatie vlinders voor: Oranje zandoog. Alle reden dus om dit gebied te koesteren en te bekijken of de biodiversiteit versterkt kan worden. Een van de plannen is om een brede kruidenstrook aan te leggen op een agrarisch perceel nabij het Bruchems bos. In 2025 is op initiatief van de Natuurwacht een strook van 450 meter bewerkt en ingezaaid. Inmiddels is een groter plan opgesteld, mede dankzij het prijzengeld van de Cultuurfonds Gelderland Natuurprijs. De komende jaren willen we samen met andere organisaties in dit Bruchems Veld (ongeveer 250 ha) meerdere kruidenstroken aanleggen en ook speciale hagen voor patrijzen.

4.5.3 Ontwikkelingen project 'Jip en Janneke'

Nabij het fietstunneltje ligt een fraai natuurgebiedje dat beheerd wordt door de provincie Gelderland. Vlakbij, bij de geluidswal, ligt een kleine weide. Twee jaar geleden is getracht hier een mooie locatie voor vlinders te maken. Er is een speciaal kruidenmengsel ingezaaid en het terrein wordt ecologisch beheerd. De Natuurwacht inventariseert het gebiedje op aanwezigheid van vlinders en adviseert de gemeente inzake het juiste beheer.

4.5.4 betrokkenheid bij project 'Natuur in de Wijk' gemeente Zaltbommel

In december van 2025 hebben leden van de Vleermuiswerkgroep geholpen bij het uitdelen van door de gemeente beschikbaar gestelde vergroeningsmaatregelen. De maatregelen zijn bedoeld voor vergroening van de tuinen in de aangrenzende wijken. De maatregel kon rekenen op honderden enthousiaste wijkbewoners. We hebben beplanting, mezenkasten, bijenhôtels en vleermuiskasten uitgedeeld bij wijkgebouw 'De Poort' en bij basisschool 'De Walsprong'.

4.6 Natuurbelangen Ruimtelijke ordening

Op het gebied van ruimtelijke ordening heeft de Natuurwacht zich in 2025 ingezet voor de volgende projecten:

- Betrokkenheid Soortenmanagementplan (SMP) gemeente Zaltbommel (vleermuizen)
- Faunapassage das bij Fort Sint Andries
- Participatiebijeenkomst omgevingsvisie Gelderland
- Nieuwe pijplijn defensie. Dit jaar is de NWB via een algemene nieuwsbrief op de hoogte gehouden van het vervolgproces rond de KB10, zoals deze pijpleiding officieel heet. De verwachting is dat er midden 2026 een ontwerp-projectbesluit ter inzage zal liggen. Vanaf dat moment worden er weer inloopavonden georganiseerd en daar zal de Natuurwacht gebruik van maken om haar stem te laten horen.
- Advies beplanting De Wildeman, in het kader van project "Werklandschap van de Toekomst".

- Bruchem, steenuilenveld: geschikt maken van perceel voor steenuilen.

5. Natuurstudie

5.1 Werkgroep Vlinders

Voor de Vlinderstichting zijn in 2025 wederom tellingen uitgevoerd in de vaste telgebieden. In de Lieskampen werd voor het elfde jaar geteld en werd een stijging van het aantal vlinders gezien. Bijzonder waren de Argusvlinder en het Bruin Blauwtje. Veel soorten vlinders zijn in aantal toegenomen, wat kan worden verklaard doordat er in het voorjaar later werd gemaaid. Het aantal Bruine Zandoogjes was meer dan verdubbeld ten opzichte van het voorgaande jaar. Bij de dagactieve nachtvlinders opvallen weinige gamma-uilen, maar veel Sint-Jansvlinders. In totaal een recordaantal van 22 soorten. Telgebied Arkenswaard, waar zeven jaar wordt geteld, had een recordaantal van 1079 vlinders. Hier vooral veel Bonte Zandoogjes en zeer weinig dagactieve nachtvlinders. In Hedel werd ook voor het zevende jaar geteld, met 29 bezoeken. Een goed jaar voor Boomblauwtje, Bruin Blauwtje, Bruin Zandoogje, kleine Vuurvlinder en verschillende witjes, maar er waren minder Atalanta's en oranjetipjes en dramatisch weinig Dagpauwogen en dagactieve nachtvlinders. Bijzonder waren de trekvlinders Gele en een Oranje Luzernevlinder. In De Kloosterwiel werd voor het tweede jaar geteld. Hier waren veel witjes en fors meer Icarusblauwtjes dan het jaar ervoor. Slechts één dagactieve nachtvlinder: een kolibrievlinder.

In alle gebieden werden mooie aantallen hommels geteld. Opvallend is dat de veel soorten vlinders in de verschillende gebieden verschillende ontwikkelingen laten zien. Op alle terreinen is er ruimte voor verbetering van vlindervriendelijk beheer, zoals gefaseerd maaien. Momenten waarop gemaaid wordt pakken regelmatig erg ongelukkig uit voor de vlinders. In Hedel en in de Lieskampen betekende dit een vroegtijdig einde van het vliegseizoen.

5.2 Werkgroep Planten

De werkgroep planten bestaat in 2025 uit 8 personen en heeft in inventarisaties gedaan door de hele Bommelerwaard. De werkgroep is 14 keer op pad geweest. Aan het einde van het jaar hebben we meegedaan aan de Eindejaars Plantenjacht van Floron, waarbij 36 bloeiende planten werden gevonden.

5.3 Werkgroep Vogels

De werkgroep vogels heeft zich met name beziggehouden met de afronding van de vogelatlas, die een grote inspanning vereiste aan met name het schrijfwerk (zie 5.7). Daarnaast zijn voorbereidingen getroffen voor de Gelderse Vogelaarsdag 2026, die de Natuurwacht in het voorjaar van 2026 organiseert in samenwerking met Sovon Vogelonderzoek Nederland en Vogelbescherming Nederland. Er zijn diverse excursies georganiseerd met aandacht voor vogels.

5.4 Werkgroep Kleine Marterachtigen

De marterwerkgroep kende een rustig jaar. Hoogtepunt was de lezing die werkgroep lid Kelly in april gaf over kleine marters, ecologie, bescherming en wet- en regelgeving. Monitoring met cameravallen heeft vooral plaatsgevonden op de bekende locaties in de Bommelerwaard waar de Das (een grote marterachtige) voorkomt. Op de recent ontdekte

vestigingsplaats nabij de Kil van Hurwenen waren nog steeds dassen aanwezig, waaronder jonge dieren. Het ziet eruit alsof dit een succesvolle burcht is. Op een andere plek, nabij Heerewaarden, leek de burcht echter niet meer in gebruik te zijn. Jaarlijks worden in het oosten van de Bommelerwaard meerdere dassen aangereden op de N322. Een in 2026 geplande faunapassage zou hierin verbetering moeten gaan brengen.

De werkgroep heeft ook in natuurgebied De Woord cameraonderzoek uitgevoerd. Zoals verwacht heeft de boomarter zich ook in dit gebied gevestigd.

5.5 Werkgroep Natuurwandelingen

In 2025 zijn er wandelingen georganiseerd in de Kil van Hurwenen en de Doornwaard. Het openbare en avontuurlijke karakter van de wandelingen maakt het iedere keer weer een succes.

5.6 Werkgroep Vleermuizen

In 2025 is er een nieuwe werkgroep opgestart die zich bezig gaat houden met vleermuizen. De werkgroep bestaat inmiddels uit tien actieve leden. Gedurende het seizoen zijn er diverse activiteiten geweest. In verschillende gebieden is gekeken naar de aanwezigheid van vleermuizen. Opvallend was de soortenrijkdom van de Kloosterwiel. Gewone dwergvleermuis, laatvlieger, watervleermuis en rosse vleermuis lieten zich hier met de batdetector en een warmtebeeldcamera goed bestuderen. Er is gezocht naar verblijfplaatsen van laatvliegers in de wijk Spellewaard (helaas niet gevonden). Ook zijn er bezoeken gebracht aan de zolder van de Sint-Maartenskerk en de Gasthuiskapel. Op landgoed Brakel en in Ammerzoden zijn door de werkgroepleden inventarisaties gedaan. Een openbare excursie op de Stadswallen leverde naast veel deelnemers ook een mooie verrassing op in de vorm van meerdere voor ons onbekende slaapplekken van de rosse vleermuis. Naast inventarisatiewerk heeft de werkgroep een actievere rol gepakt richting de gemeente, door mee te denken over het soortenmanagementplan en andere maatregelen om vleermuizen beter te beschermen.

5.7 Vogelatlas Bommelerwaard

Het werk aan het boek *'Vogels in de Bommelerwaard, atlas van broedvogels en wintervogels in een rivierenlandschap'* was van een lange adem. Al in 2021 werden de eerste voorbereidingen getroffen. Na drie jaar vogels tellen stond 2025 vooral in het teken van het analyseren van de gegevens en het beschrijven van de vogels en hun landschap. Het resultaat mag er zijn. In november konden we het boek presenteren en het werd door het publiek met groot enthousiasme ontvangen. Vrijwilligers van de Natuurwacht ontvingen een exemplaar als dank voor hun inzet. De auteurs hebben het boek ook gepresenteerd op Landelijke Dag van Sovon Vogelonderzoek Nederland, de organisatie die ons met raad en daad heeft geholpen bij de uitvoering van het project. Het mooie resultaat had er niet kunnen zijn zonder de inzet van vele vrijwilligers die meehielpen met het tellen van de vogels en het aanleveren van ontelbare vogelfoto's. Ook sponsors en voorintekenaars worden bedankt voor hun belangrijke steun aan het project. De verkoop van het boek was al in 2025 een succes. Van de opbrengsten gaan we kleine, lokale projecten ten bate van vogels uitvoeren.

6. Financieel Jaarverslag 2025 Natuurwacht Bommelerwaard

Het jubileumjaar was ook vanuit financieel gezichtspunt een groot succes. 2025 was het jaar waarin ons ledental tot boven de 600 is gegroeid, de in november van dat jaar uitgegeven vogelatlas een bestseller bleek te zijn en uiteenlopende sponsors onze projecten zo waardevol vonden dat we grote sponsorbedragen hebben binnengekregen.

De ontvangen sponsorbedragen zijn geormerkt, dat wil zeggen dat ze moeten worden uitgegeven aan de projecten waarvoor ze zijn toegekend. Volgens goed boekhoudkundig gebruik is, omdat niet het gehele geormerkte sponsorbedrag aan het eind van het boekjaar is uitgegeven, het restant als reservering op de balans opgenomen. Zowel de gemaakte kosten op het gesponsorde project, als het bedrag van de reservering zijn als kostenpost in de resultaatrekening verwerkt. Toekomstige kosten zullen ten laste worden gebracht van de reservering tot deze volledig is verbruikt. Met deze vorm van boekhoudkundige verwerking ontstaat een goed beeld van de omvang van de sponsoring en de besteding van deze gelden. Een rooskleurig beeld mag wel worden gezegd, zeker als we de sponsoring via de VogelAtlas hierbij meenemen.

Zoals gezegd is de vogelatlas een bestseller geworden. In de zes weken tot 31 december zijn er ruim 400 atlassen verkocht, waarvan bijna 200 bij voorinschrijving en via soortssponsoring. Opvallend was dat ook de verkoop via de boekhandel zeer succesvol was: wekenlang was de vogelatlas de bestverkopende titel van de boekhandel in Zaltbommel. Maar liefst 100 exemplaren zijn hier over de toonbank gegaan. De verwachting is dat de vogelatlas in de loop van 2026 zal zijn uitverkocht.

De verkoopopbrengst van de atlas overtreft de totale kostprijs hiervan, zelfs als we de sponsorbijdragen buiten beschouwing laten. De reservering voor de vogelatlas die op de balans stond is daarom weer toegevoegd aan de algemene reserve en de ontvangen sponsorbedragen zijn voor 100% gereserveerd voor toekomstige projecten ter beheer en verbetering van de vogelstand in de Bommelerwaard.

De totale inkomsten van de Natuurwacht Bommelerwaard over 2025 bedroegen € 41.637. De totale uitgaven, inclusief de reserveringen op projecten, bedroegen €44.968, waarmee het resultaat op €3.330 negatief is gekomen. Dit verlies is ruim €4.600 lager dan voorzien, onder andere door de hogere inkomsten aan contributie en giften en de lagere kosten van de jubileumviering en de studie- en werkgroepen.

Inkomsten

De belangrijkste inkomstenbron van de vereniging zijn de contributie en de vrijwillige giften. 2025 liet wederom een mooie stijging zien van het aantal betalende leden en wel tot boven de 600! Veel leden betalen meer dan het bescheiden bedrag van €10 aan contributie. Wij mochten in 2025 maar liefst €4.724 aan vrijwillige giften ontvangen, waarmee het totale bedrag aan contributie en giften uitkwam op €10.764, een stijging van ruim €1.400 ten opzichte van 2024.

De verkoopopbrengst van de vogelatlas bedroeg in 2025 maar liefst €12.612. In totaal zijn in 2025 622 atlassen uitgegeven. 407 exemplaren zijn verkocht. De overige zijn geschonken aan onze vrijwilligers, sponsors en niet te vergeten de auteurs en anderen die een onmisbare bijdrage hebben geleverd aan de totstandkoming van de vogelatlas. De in 2025 uitgegeven

exemplaren zijn tegen kostprijs in de resultaatrekening verwerkt. De resterende atlassen zijn tegen kostprijs op de balans gezet.

Opvallend voor 2025 was het grote bedrag dat wij aan sponsorgelden op verschillende projecten hebben mogen ontvangen. Deze sponsorgelden zijn als inkomsten in de resultaatrekening verwerkt. Het gaat hierbij om de volgende projecten en sponsorbedragen:

- Projecten in het kader van de uitgave van de vogelatlas	€ 8.538
- Aanleg en beheer kruidenstrook Bruchem	€750
- Aanleg en beheer perceel Velddriel	€ 2.426
- Vervaardiging en plaatsing nestkasten steenuil	€750
- Gelderse Vogelaarsdag 2026	€ 1.500

Ad 1

De uitgave van de vogelatlas heeft veel sponsoren aangetrokken. Doordat naar verwachting de verkoopopbrengst van de atlas groter is dan de kosten hiervan, komen deze bijdragen volledig ten gunste van toekomstige projecten ter beheer en verbetering van de vogelstand in de Bommelerwaard.

Bij het berekenen van het totale bedrag aan ontvangen sponsorgelden is ervan uitgegaan dat de bijdrage van onze hoofd- en bedrijfssponsoren volledig als sponsoring moet worden beschouwd. Als blijk van onze erkentelijkheid voor hun gulle gaven hebben wij onze sponsoren enkele exemplaren van de atlas geschonken.

Dit ligt iets anders bij de soortssponsoren. Door betaling van €60 kopen ze een atlas ter waarde van €30 en sponsoren ze onze projecten met €30. Alleen dit laatste bedrag is als gift aangemerkt.

Ook de opbrengst van de Rabobank Clubactie is als sponsoring meegenomen, omdat dit jaar bij de aanvraag van sponsoring het project "Vogelatlas" is opgevoerd.

Het op deze wijze berekende sponsorbedrag komt uit op een vorstelijke €8.538. Dit bedrag wordt in 2026 nog verhoogd met het batige saldo van de atlasverkoop.

Ad 2

In 2025 is aan de aanleg van de kruidenstrook in Bruchem meer dan het sponsorbedrag uitgegeven, zodat hiervoor geen reservering in 2026 is gedaan.

Ad 3

Voor het perceel Velddriel, waar maatregelen ten behoeve van onder andere de patrijs worden getroffen, is dit jaar veel minder uitgegeven dan het ontvangen sponsorbedrag. Het verschil is als reservering op de balans opgenomen voor toekomstige uitgaven op dit project.

Ad 4

Eind november is ons enigszins onverwacht een sponsorbedrag van €750 uitgekeerd voor het vervaardigen en plaatsen van nestkasten voor steenuilen. De kosten die wij na die datum hebben gemaakt op dit project zijn in mindering gebracht op het sponsorbedrag. Het restant is als reservering op de balans opgenomen.

Ad 5

In 2026 organiseert de Natuurwacht de Gelderse Vogelaarsdag 2026. Hiervoor is een begroting opgesteld en zijn sponsors gezocht. De Natuurwacht zal zelf €700 in de kosten bijdragen. De in 2025 ontvangen sponsorgelden zijn, vermeerderd met de bijdrage van de Natuurwacht, als reservering op de balans gezet.

Een belangrijke vaste inkomstenbron is de bijdrage die de gemeente jaarlijks aan de vereniging betaalt voor het onderhoud van het Kloosterwiel en voor het bewaken van de veiligheid bij het uitvoeren van landschapsbeheer door onze vrijwilligers. Deze bedroeg in 2025 €2.045.

Een andere vaste inkomstenbron is de telvergoeding die we ontvangen via de Capreton voor de jaarlijks door de Akkervogelwerkgroep uitgevoerde vogeltellingen (patrijzen). Deze vergoeding bedroeg in 2025 €960 en is nog niet uitbetaald en daarom als vordering op de balans gezet.

Overige inkomstenbronnen zijn de bijdragen die we ontvangen voor het plaatsen van nestkasten (€170), de rente op onze spaarrekening (€574), advertenties in ons magazine (€225) en de opbrengst van boekverkoop (€112,50). Onze voorraad van het boek "Bommelerwaard Natuurlijk" is hiermee uitgeput.

Uitgaven

Door de flinke hoeveelheid aan geormerkte sponsorgelden die wij in 2025 hebben mogen ontvangen is in de jaarrekening een duidelijker onderscheid gemaakt tussen niet-projectgebonden kosten en projectgebonden kosten. Niet-projectgebonden kosten zijn de kosten van ons magazine, de kosten van het "runnen" van de vereniging, de kosten van het landschapsbeheer door onze vrijwilligers en de kosten van de diverse werk- en studiegroepen. Bij de projectgebonden kosten is onderscheid gemaakt tussen de werkelijke uitgaven op deze projecten in het boekjaar en de reserveringen voor toekomstige projectgebonden kosten.

Exclusief de kostprijs van de verkochte atlanten bedroegen de totale projectgebonden uitgaven €2.755. Dit is ruim €750 meer dan begroot, vooral toe te schrijven aan de kosten gemaakt voor de kruidenstrook in Bruchem.

Op de verschillende projecten is in 2025 €13.270 geboekt voor toekomstige uitgaven op deze projecten. Dit bedrag is als reservering op de balans gezet. Er is voor deze boekhoudkundige verwerking gekozen, omdat de ontvangen sponsorbedragen niet vrij te besteden zijn en dus niet aan de algemene reserve mogen worden toegevoegd, maar gereserveerd moeten worden voor kosten van specifieke projecten.

In de begroting van 2025 was een flink bedrag gereserveerd voor de viering van ons 50-jarig bestaan. Voorziene kosten hingen onder andere samen met de uitgave van een jubileumnummer van ons magazine, een extra lezing door een gedreven spreker, een feestelijke bijeenkomst in de Gasthuiskapel en een vrijwilligersuitje. De uiteindelijke kosten bedroegen met €5.605 bijna €1.000 minder dan begroot.

Een vaste kostenpost vormen de kosten van het door de vrijwilligers van de Natuurwacht uitgevoerde landschapsbeheer in onder andere de Kloosterwiel, de Heemtuin en het patrijzenperceel in Velddriel. De grootte van deze kostenpost was in 2025 met €2.526 lager dan de €3.475 die was begroot.

Onder de kosten van landschapsbeheer vallen ook de uitgaven ten behoeve van het waarborgen van de veiligheid van onze vrijwilligers. U kunt hierbij denken aan de keuring van gereedschappen en hulpmiddelen en het bij afkeuring vervangen hiervan en cursussen op het gebied van het knotten van wilgen en het gebruik van motorzeisen en kettingzagen. Deze kosten vielen in 2025 een stuk lager uit dan was begroot, doordat we in 2024 hierin flink hebben geïnvesteerd.

Een tweede grote vaste kostenpost van de vereniging is ons magazine, dat tweemaal per jaar verschijnt en bij de leden wordt thuisbezorgd. De kosten hiervan bedroegen in 2025 €2.934 in lijn met de begroting.

Jaarlijks organiseert de Natuurwacht verschillende bijeenkomsten, zoals de jaarvergadering, lezingen, voorlichtingsbijeenkomsten en bijeenkomsten van werk- en studiegroepen. De kosten van het huren van accommodatie en catering bedroegen in 2025 circa €1.500. Deze kosten zijn niet afzonderlijk in de resultaatrekening gespecificeerd, maar zijn opgenomen in de kosten van de individuele activiteiten en in de post "Onvoorziene kosten".

Ten slotte zijn er nog de uitgaven die worden gedaan ten behoeve van het "runnen" van de vereniging. Denk hierbij aan het onderhoud van de website, abonnementen en lidmaatschappen, verzekeringen, bankkosten etc. De totale kosten hiervan bedroegen (exclusief de kosten van het magazine en de viering van ons jubileum) in 2025 €4.638, hetgeen in lijn is met de begroting.

Balans

De balans per jaareinde ziet er in 2025 heel anders uit dan in 2024. Op de activa-kant van de balans zijn nu de posten "Voorraden" en "Vorderingen" opgenomen, die in 2024 ontbraken. De eerstgenoemde post heeft betrekking op de onverkochte exemplaren van de vogelatlas, die tegen kostprijs op de balans zijn opgenomen. De vorderingen betreffen nog te ontvangen bedragen voor in 2025 geleverde prestaties. Door opname van deze twee posten op de balans en door de stijging van ons banksaldo met meer dan €4.750 is het balanstotaal toegenomen tot €44.517, een stijging t.o.v. 2025 van bijna €10.000.

Nieuw aan de passiva-kant van de balans is de post "Reserveringen", waarin de geormerkte, maar niet in 2025 uitgegeven sponsorgelden zijn opgenomen. Het gaat hierbij om het mooie bedrag van €13.270.

Het eigen vermogen is door het negatieve resultaat over 2025 afgenomen tot €31.247. Hierbij moet worden aangetekend dat de reservering voor de vogelatlas is vrijgevallen, zodat het totale eigen vermogen in 2026 vrij te besteden is.

Resultaatrekening 1 januari t/m 31 december 2025			
	Realisatie 2024	Begroting 2025	Realisatie 2025
Totale inkomsten	€ 15.430	€ 14.064	€ 41.637
Totale uitgaven	€ 14.429	€ 22.035	€ 44.967
Resultaat	€ 1.002	€ -7.971	€ -3.330
INKOMSTEN			
Contributie	€ 9.320	€ 5.900	€ 6.040
Giften		€ 3.500	€ 4.724
Sponsoring project Bruchem			€ 750
Sponsoring project Velddriel			€ 2.426
Sponsoring project Nestkasten			€ 750
Sponsoring projecten Verbetering vogelstand	€ 557	€ 550	€ 8.538
Sponsoring Vogelaarsdag			€ 1.500
Advertentie	€ 225	€ 225	€ 225
Vogeltellingen	€ 1.980	€ 960	€ 960
Beheer Kloosterwiel	€ 2.332	€ 1.990	€ 2.045
Bijdragen Big Day	€ 30	€ -	€ -
Boekverkoop	€ 248	€ 100	€ 123
Atlasverkoop	€ -	€ -	€ 12.612
Lezingen	€ 75	€ 100	€ 187
Bijdragen Nestkasten	€ 320	€ 150	€ 170
Rente	€ 344	€ 574	€ 574
Verkoop lespakketten	€ -	€ 15	€ 15
TOTALE INKOMSTEN	€ 15.430	€ 14.064	€ 41.637

Resultaatrekening 1 januari t/m 31 december 2025 vervolg			
UITGAVEN	Realisatie 2024	Begroting 2025	Realisatie 2025
Algemeen			
Verzekering	€ 236,92	€ 250	€ 261
Website	€ 534,51	€ 650	€ 611
Kosten voorlichting en pr	€ -	€ 400,00	€ 597
Portokosten	€ 291,46	€ 300	€ 135
NWB-magazine	€ 2.899,11	€ 3.000	€ 2.934
Nieuwsbrieven/flyers	€ 160,98	€ 175	€ 511
Abonnementen/lidmaatschappen	€ 35,00	€ 80	€ 50
Jaarvergadering	€ 190,50	€ 220	€ 227
Jubileumactiviteiten	€ -	€ 6.600	€ 5.605
Excursies/lezingen	€ 269,75	€ 500	€ 600
Onderwijs en maatschappelijke stage	€ -	€ 100	€ 33
Bankkosten	€ 369,90	€ 380	€ 495
Representatie	€ 284,98	€ 250	€ 258
Diverse kosten	€ 384,37	€ 400	€ 612
Onvoorzien kosten	€ 200,00	€ 700	€ 250
	€ 5.857,48	€ 14.005	€ 13.177
Landschapbeheer			
Veiligheid	€ 2.631,01	€ 1.475	€ 184
Kosten Heemtuin / Kruidentuin	€ 500,00	€ 1.000	€ 283
Kosten Beheer	€ 3.238,49	€ 1.000	€ 2.059
	€ 6.369,50	€ 3.475	€ 2.526
Natuurbescherming			
Steenuilenwerkgroep	€ 927,19	€ 1.050	€ 499
Torenvalkwerkgroep	€ 222,26	€ 100	€ -
Akkervogelwerkgroep	€ 171,50	€ 725	€ 117
Werkgroep Amfibieën		€ 100	€ 37
	€ 1.320,95	€ 1.975	€ 653
Projecten (Kosten)			
Kostprijs uitgegeven ex. Vogelatlas	€ -	€ -	€ 12.482
Kruidentroken Bruchems veld	€ 500,00	€ 500	€ 2.111
Patrijzenveld Velddriel	€ -	€ 1.500	€ 337
Nestkasten	€ -	€ -	€ 306
Projecten Verbetering vogelstand	€ -	€ -	€ -
	€ 500,00	€ 2.000	€ 15.237
Projecten (reserveringen)			
Patrijzenveld Velddriel	€ -	€ -	€ 2.089
Nestkasten	€ -	€ -	€ 444
Projecten Verbetering vogelstand	€ -	€ -	€ 8.538
Gelderse Vogelaarsdag 2026	€ -	€ -	€ 2.200
	€ -	€ -	€ 13.270
Natuurstudie			
Werkgroep Vlinders	€ -	€ 80	€ 53
Werkgroep Planten	€ -	€ 50	
Werkgroep Vogels (incl. Bigday)	€ 180,88	€ -	
Werkgroep Kleine Marterachtigen		€ 450	
Werkgroep Natuurwandelingen	€ -	€ -	
Werkgroep vleermuizen		€ -	€ 52
Vogelatlas	€ 200,00	€ -	
	€ 380,88	€ 580	€ 104
TOTALE UITGAVEN	€ 14.429	€ 22.035	€ 44.967

Balans					
		Balans 31 dec 2025		Balans 31 dec 2024	
Activa					
Liquide middelen					
BANK NL61 RABO 0133 4273 07	€	1.366,59		€	576
BANK NL12 RABO 3743 1276 01	€	38.000		€	34.000
			€ 39.367		€ 34.576
Vorraden					
Voorraad vogelatlassen			€ 2.650		€ -
Vorderingen					
levering 36 atlassen Bruna	€	990			
levering 20 atlassen Sovon	€	550			
Vergoeding vogeltellingen	€	960		€	-
			€ 2.500		
Totaal			€ 44.517		€ 34.576
Passiva					
Eigen vermogen					
Algemene Reserve	€	34.576		€	18.574
Reservering Vogelatlas	€	-		€	15.000
Resultaat boekjaar	€	-3.330		€	1.002
			€ 31.247		€ 34.576
Reserveringen					
Patrijzenveld Velddriel	€	2.089			
Nestkasten	€	444			
Projecten Verbetering vogelstand	€	8.538			
Vogelaarsdag 2026	€	2.200			
			€ 13.270		
Totaal			€ 44.517		€ 34.576